

AZ ÁLLATOK ÖRÉ

Megjelenik
január, ápril,
július és
október 1-én.

Előfizetési ár
nem tagok részére
2 frt az egész évre.

Az egyesületi
tagok 1 frtnyi tagdíj
fejében kapják: az
„**Állatok öré**“-t,
az „**Állat-
védők naptárát**“
és a többi kiad-
ványainkat.

Szerkeszti az
Országos Állatvédő-
Egyesület meg-
bízásából

Dr. SZALKAY GYULA
igazgató-titkár.

Hivatalos helyiség:
IV. kalap-utca 12. szám.

Szerkesztő lakása:
11. Fazekas-tér 8. I. e

Azokért
szólatunk fel, kik
magukért nem
tudnak beszélni.

ÉRTEKEZÉSEK.

Humanizmus a legnemesebb állattal szemben.

Dr. Szalkay Gyula tanártól.

Előadta a magyar orvosok és természetvizsgálók Brassón tartott XXVI. vándorgyűlés társadalmi-nemzetgazdasági szakosztályában.

A házi állatok legszánandóbbja a ló, mely az emberiségnek példátlan béketűréssel a legnagyobb szolgálatokat teszi és melynek köszönetül nagyobb kínokat kell kiállania, mint bármely más állatnak. Addig, míg a ló fiatal és erőteljes, gondoztatik és azon érték szerint, melyet képvisel, kiméltetik, sőt még el is kényeztetik. De minél vénebb lesz, minél kevésbé alkalmas a munkára, minél inkább szorul rá a kiméltésre és gondozásra, annál kevésbé abrakolják, nagyobb és nehezebb munkára szorítják.

Semmiféle állattal sem bánnak oly gyalázatosan, mint a nemes, jó és türelmes lóval. Nézzünk csak egy ily vén, sánta, a rheumától elesigázott és sebekkel borított állatra, a hogy remegve, mélyen lehajtott fejével, bénított lábakkal előtünk áll, hogyan erőlködik nehéz fuvarát tovább vonszolni. A nyomornak mily szánandó képe egy ilyen állat! Minden lépése kín. Az egykor oly kevély nyaka megbénult, tükröző szeméből fájdalom és kín beszél. — Elnyomoritott testének legnagyobb erőfeszítésével iparkodik a homok és kavics közé

rekedt túlterhelt szekeret reszkető lábakkal és rángásban levő izmokkal kihúzni, mindhiába, nem megy. A helyett, hogy kis pihenőt adna a kocsis, hogy barátságos szavakkal, melyre a ló nagyon is hallgat, bátoritaná, vagy ahelyett, hogy eltávolítaná azon akadályokat, melyek az építő- és lerakodó helyeken nagyon is sűrűn találhatók, irgalmatlanul ráüt a szegény állat lábaira, fejére és ha mégsem képes a túlterhelt kocsit tovább vonszolni, akkor az ostornyéllal, a löcsesel, vagy hasba rugással akarja indításra készíteni; ha pedig éppen összedül a ló, akkor a legnagyobb kínzások alkalmazása által akarják a „dögöt” lábaira állítani. Ha tudna a ló ordítani vagy bögni, mint más állat, útaink e szerenesétlen állatok jajgatásaitól visszhangzanának. Ilyen vén, az utolsó csontig elesigázott ló nyomorúságához járul még az is, hogy éjjelre nem tud lefeküdni, tehát nem tud kipihenni, bénított lábai ezt nem engedik, ő tudja, hogy felkelni már nem tudna többé és így állva szundikál. Milyen inségben van egy ilyen állat, látjuk ezt abból is, hogy ha nyugalomba helyezük, csak nagyon keveset tud enni. Fájdalmi és nyílt sebei miatt örökös lázban van. Csak néhány hét múlva tud és szeret sokat zabálni.

Igaza volt azon franczia írónak, ki a lovat „a munka vértanujá”-nak nevezte el. Ehezve, fázva, fájdalmaktól kínozva, túlfeszített munkára kényszerítve, irgalmatlanul veretve, semmi nyugalmat nem adva a kín- és lankadástól reszkető testnek és e kínokat évek hosszú során át naponként eltürve, évek hosszú során át haldoklik! Ez a jutalom a hűségért, türelmeségért, az embereknek tett nagy szolgálataiert!

Csak egy út van, vén, munkaképtelen lovak irgalmatlan kiaknázását lehetetlenné tenni, ha azon elöitéletet elejtjük, mely még most ugyszólván mindnyájunkban él, hogy a lóhús rossz, nem eledelnek való. Ha a ló vágómarhává válnék, akkor eltűnének ezen szegény elesigázott állatok utczáinkról, mivel akkor a lótulajdonos többet nyer, ha a kellő munkára már képtelen állatot a lóvágónak eladja, mintha addig kiaknázná, míg holtan összerogyik és mint dög elásatik. Sok lótulajdonos, ki állatját szereti, inkább a vágóhidon öletné meg kedvencz állatját, semhogy a nehéz munka által és az öregséggel fellépő fogyatkozások miatt sánta és vak gebévé, a homokbuezkáknak halálra elesigázott állatává válják.

Valóságos esztelen és oktalan elöitélet az, mely az embe- reket a lóhús élvezetétől visszatartja. Senkisem tudja az okát adni, hogy miért van ellenszenvvel a lóhús iránt. Kiki tudja, hogy a ló a legtisztább állat és eledelére nézve a legválogatóbb házi állataink között. Csak jó és egészséges takarmányt és tiszta vizet fogad el és inkább éhen hal, semhogy elfogadná a gyárakból hozott és a marhák és disznóknak nyújtott piszkos malátát. A lóhús ize oly kevésbé különbözik a marhahústól, hogy a legtöbb ember észre sem veszi, ha meg nem mond-

ják neki. Hiszen talán mindegyikünk már evett is lóhúst a kolbászokban. Az olaszországi szalámi, a veronai csemegének el van ismervé, azokat pedig szamar- és öszvérhúsból készítik, mi jó drágán fizetjük és „delikat”-nak mondjuk. Ebből láthatjuk, hogy nem egyéb puszta képzelődésnél, ha mi a lóhústól irtózunk. Épp ilyen képzelődés akadályozta még a mult században a most már nélkülözhetetlen burgonyának a behozatalát; de akkor volt legalább megmagyarázható oka: a félelemből származott. Hiresztelték mindenfelé, hogy az új növény hideglelést okoz és ártalmas a gabonaföldnek. A lóhúsnak kirekesztése az emberi eledelből nem e hús sajátosságából, hanem egy pápai tilalomból magyarázható. Hogy az új keresztények a pogányok szokásaiba vissza ne essenek, minden eltiltatott, mi a régi istenekre és az áldozatokra emlékeztetett. Így nemesak áldozni nem volt szabad, hanem azon állatnak húsától is el voltak tiltva, melyet pogány elődeink, mint legbecesebbet, isteneiknek áldoztak és ünnepies alkalmakkor elköltöttek. Hosszu küzdelembe került, míg a papi tilalom érvényre tudott jutni. Több századon keresztül a legkeményebb büntetések voltak kiszabva, míg végtére a szokásból ellenszenv támadt azon hús iránt, mely egész Európában, mint legkedveltebb tápszer volt elterjedve.

Roppant nagy azon kár, melyet ezen ezer évvel ezelőtt beoltott ellenszenv az európai emberiségre hozott. Kiszámíthatatlan a nemzetgazdasági veszteség a lóállományunk értéktelenítése által, a lótenyésztésre való káros befolyása által. Humánus szempontból mélyen sajnálható, hogy míg millió ember burgonyából és más kevésbé tápláló anyagból sanyaruan táplálkozik, több millió mázsa legjobb és legegészségesebb hús az emberi élvezettől elvonatik.

A lóhús a legtáplálóbb és legegészségesebb hús, ezt a tapasztalat, de még a tudományos vizsgálat is bizonyította.

A lóhúsban	van	74.50%	viz és	25.50%	tápanyag
a marhahúsban	"	76.00	" " "	24.00	" "
a borjúhúsban	"	78.85	" " "	21.15	" "

A marhahúsban 21.96% fehérnyanyagok (izomképző légenyvegyületek) találtak, a lóhúsban 22.20%. A lóhús, szárazanyagában 15% légeny (nitrogén), a marhahúsban 13.5%. A lóhús bouillont nagyon erősítőnek és tápdúsnek mondják, kétszer annyi *felszitt* légeny tartalmu anyagokat tartalmaz, mint az egyenlő mennyiségű marhahúsból nyert bouillon. Ezért több esetekben lóhús-bouillont szoktak az erőben szűkülő betegeknek adni.

A lóhúsnak édeskés ize a glikogén nagyobb mennyiségétől ered, egy olyan anyagtól, mely ugyan minden húsfélében előfordul, csak kisebb mennyiségben, mint a lóhúsban. Ezen édeskés iz csak a főtt húsban vehető észre, de azért ez nem kellemtelen, épp úgy, mint pl. a szarvashúsnál, vagy más álta-

lános közkedveltségben levő húsnak pl. galambhúsnak saját-szerű ize. A lózsir puhább, mint a disznózsir, olajos és azért nagyon szapora s „kiadó”.

Tartalmaz 4% stearin és 96% olein és már 30 fok C. mellett folyékonyvá lesz, míg a disznózsir 38% stearin, 62% olein és 40 fok C. mellett folyósodik. Egy igen nevezetes és értékes tulajdonsága a lóhúsnak az, hogy *tovább tartható el, mint a marhahús* és pedig nyers, valamint főtt állapotban is. A lóhús valamennyi hús közül a legegészségesebb. Azon betegségek, melyek a marhánál és a disznónál előfordulnak, és melyek ez állatok húsát oly egészségtelenné, sőt undorítóvá teszik, mint a trichinek és borsókás férgek, a lónál nem fordulnak elő. Különösen azon betegség, mely a szarvasmarhánál oly igen gyakori, a gümőkór (tuberculosis, gyöngykór) a lónál nagyon ritkán fordul elő.

Berlin város tanácsának jelentéséből, mely 1890. április 1-től 1891 márczius 31-ig terjed, látjuk, hogy ott azon egy év alatt a városi vágóhidakban 124,593 marhát vágtak. Ezek közül 14,793 tuberculosis volt, vagy körülbelül 13%, vagyis minden 9-ik marha gümőkóros volt.

Ezen 14,793 beteges marhából 1586 darab a rendőrállatorvosi szemle után megsemmisítették. A megmaradt 13,207 darab tuberculosis marhából a nagyon megtámadt részek elvették, többi részeik szabad eladásra bocsáttattak.

A berlini lóvágóhídon 45 lómészároستól 8471 ló vágatott le, melyek közül egyetlenegy sem volt gümőkóros.

Egész Oroszországban a főt megnevezett évben 183 nyilvános vágóhídon hivatalos statisztikai adatok szerint 483,721 marha vágatott le; ezek közül 30,118 volt tuberculosis, tehát 6 $\frac{1}{3}$ %, vagy 1 a 16 marha közül.

A 431 lóvágóhídon összesen 53,181 ló taglóztatott, melyek közül csak 40 volt tuberculosis, vagyis 0.08%, tehát 1 a 1333 lóhoz.

Beringer Henrik, a berlini állatvédő egyesületnek egyik legmunkásabb tagja, kiszámította, hogy a Német-birodalom évente 35 millió márka veszteséget szenved azáltal, hogy az elhullott lovak húsát nem értékesíti, hanem a földbe ásatja. Számítását következőkben adjuk. A Német-birodalomban az utolsó számlálás után 3,852.000 ló volt. Az átlagos élethosszat 15 évben (Franciaországban 10 évet) véve, elhull minden évben 257,000 ló. Ezen összegből kerek számban 86,000 öletik le, melyekből a jobb anyag emberi eledelül, a rosszabbik a kutyák etetésére szolgál. 171,000 ló húsa tehát legnagyobb részben nem értékesítették, míg a kisebb rész technikai részekre használtatik. Egy lónak átlagos vágósúlya 5 métermázsa, így tehát évente 860,000 mtm. mint döghús elásatik és csak igen esekély részben enyvfőzésre használtatik. Ezen elásott és a rothadásnak induló lóhús, métermázsáját csak 40 márkával felvéve,

egy oly tőkét képvisel, mely 35 millió márkának felel meg. Es ezen ezáltalán elkallódása ezen egészséges és kiadó tápanyagnak akkor történik, mikor a lakosságnak nagy része sanyaruan táplálkozik burgonyával, kávéval és más efféle eledelkkel és mindenféle surogátok feltalálása és olcsóbb tápanyagok előállításával által iparkodik a bajon segíteni.

A híres kemikus és egyetemi tanár Voit, egy felnőtt ember napi szükségletét 230 grm. húsban — melyben 18 gr. esont és 21 gr. zsír foglaltatik — állapította meg. E számítás mellett félmillió felnőtt ember találna egészséges és erőteljes tápot a most eldobott és ezáltalánul elásott lóhúsban. Ha nem léteznék a lóhús iránti ellenszenv, akkor kétszerannyi ló vágatnék és akkor egy millió felnőtt ember táplálkozhatnék.

Az állatkinzó.

(Német monda nyomán szabadon.)

„Miért vagyon kisírva
Szemed? Miért e bú?“
„„Van két fiam s oh néma
E két szegény fiú““

„Oh jaj! de kérdd az Istent;
Az ő hatalma nagy.“
„„Hisz éppen Isten az, ki
Engem lakolni hagy;

Mivel gyermekkoromban,
Az élet reggelén,
Sok-sok fiókmodárnak
Nyelvét kívágtam én.

Némán veszének; ölte
Szülőiket a bú;
Most engem öl a bánat:
Nem szól a két fiú!““

* * *

Szörnyű bűnért, mi szörnyen
Lakol! — Ki hallgatod
E nagy csapást, *okulj s ne*
Kinozd az állatot!

Thewreuk Árpád.